

Keuze van de redactie

ExtravagANT! Antwerpse schilderijen voor de Europese markt (1500-1525)

Vlaamse kunst als exportproduct. Wat moet je je daarbij voorstellen? En toch, dit wordt een ontdekking met een prettig gestoord kantje aan. Kunst uit Vlaanderen werd vijfhonderd jaar geleden ook al erg op prijs gesteld. De combinatie van gezonde Antwerpse koopmansgeest en degelijk vakmanschap ligt aan de basis van een succesartikel dat de wereld moest veroveren. Dit type schilderijen tref je inderdaad eerder in het buitenland aan, tot op Madeira toe. De Antwerpse schilders overtroffen zichzelf in virtuositeit bij het kopiëren van degelijke modellen (daar werd zeker niet op neergekeken), waaronder de *Aanbidding door de Koningen* één van de favorieten was. De kunstenaars lieten wat graag zien wat zij in hun mars hadden. Zij konden zich bovendien uitleven in exotische nevenfiguren, extravagant uitgedost in buitenissige kledij met een overvloed aan plooiën (niet erg realistisch, maar knap gedaan). Voor het effect werden de houdingen ietwat geforceerd, de achtergronden met feeëriekke architectuur opgesmukt. Het kon er behoorlijk druk zijn op die schilderijen, maar de klanten, hoofdzakelijk kooplui, waren er

Pseudo Jan Gossaert, *Triptiek met de heilige Familie en musicerende engelen*, Lissabon, Museu de Arte Antiga

gek op. Die chic ogende mix van vertrouwde onderwerpen (de geruststellende herkenbaarheid) en weergalozes

techniek (een kwaliteitsproduct) werd een modeverschijnsel in het eerste kwart van de zestiende eeuw, een vreemde nabloei van de Vlaamse Primitieven. Het mag verbazen dat het fenomeen niet eerder als dusdanig belicht werd. De ontdekking dateert natuurlijk niet van gisteren. In het begin van de vorige eeuw werd de gezaghebbende Duitse kunsthistoricus Max Friedländer met die groep anonieme Antwerpse meesters geconfronteerd. Hij bedacht ze met de misleidende verzamelnaam 'Antwerpse maniëristen van omstreeks 1520'. Bij die naamgeving dacht hij aan de gemaniëerde houdingen van de uitgebeelde personages, maar ongewild maakte hij een verwarrende verwijzing naar de Italiaanse maniëristen, waarmee deze kunstenaars uiteraard geen uitstaans hebben. Ongunstig voor de populariteit is verder het feit dat omzeggens geen van deze schilders bij naam bekend is. De gekozen noodnamen die naar stijl, onderwerp of verzameling verwijzen, werken niet erg inspirerend.

Meester van de Antwerpse Aanbidding, *Aanbidding door de koningen*, Antwerpen, KMSKA

Oordeel zelf: de Meester van Amiens, de Meester van 1518, de Meester van de Von Grootte-Aanbidding, de Pseudo-Bles of de Pseudo-Gossaert. Voor de tentoonstelling werden zestig schilderijen en een veertigtal tekeningen uit diverse Europese verzamelingen geselecteerd. De thema's zijn ons zeker vertrouwd, maar van de stijl wordt het toch even opkijken.

Voor de tekeningen wordt de tentoonstelling een primeur; de meeste verlieten nooit eerder de laden van de prentenkabinetten van Wenen, Berlijn, Londen en Parijs. Voor de gelegenheid werd ook een aantal werken te Antwerpen gerestaureerd waaronder het triptiekje van de Meester van de Antwerpse Aanbidding uit het KMSKA. Opmerkelijk is verder de aanwezigheid van een metershoog glasraamontwerp voor een *Boom van Jesse* door Jan de Beer (één van de schaarse échte namen!), een zeldzaam pronkstuk. En pronken, daar kwam het werkelijk op aan! (Rik Sauwen)

Praktisch

ExtravagANT! Antwerpse schilderijen voor de Europese markt 1500-1525
Van 15 oktober tot 31 december 2005
Koninklijk Museum voor Schone Kunsten
Leopold De Waelplaats
2000 Antwerpen
Tel. 03 242 04 16
<http://museum.antwerpen.be/kmska>

Van 12 januari tot 9 april 2006 is de tentoonstelling te zien in het Bonnefantenmuseum te Maastricht.

Meester van Amiens, *Au juste poids véritable balance*, Amiens, Musée de Picardie